

**Kokkuvõte kultuurikomisjoni tööst
IV istungjärk (10.09.2012 – 20.12.2012)**

I EELNÕUD

Menetluses oli 13 eelnõud

Vastu võeti 1 seadus

1. Vabariigi Valitsuse algatatud õppetoetuste ja õppelaenu seaduse ning teiste seaduste muutmise seadus

Seadus kehtestab vajaduspõhiste õppetoetuste regulatsiooni. Seadus jõustub 2013. aasta 1. jaanuaril.

Komisjoni esindaja: Priit Sibul

Menetlus: I lugemine 26.09.2012; II lugemine 05.12.2012; III lugemine 07.12.2012

Menetlusest langes välja

1. Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud Riigikogu otsus „Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele“ (251 SE)

Ettepanek oli algatada seadusemuudatus abipolitseinike keelenõuete alandamiseks tasemelt C1 tasemele B1.

Komisjoni esindaja: Paul-Eerik Rummo

Menetlus: I lugemine 6.11.2012; Riigikogu otsus – tagasilükkamine

2. Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõu (272 SE)

Eelnõu eesmärgiks oli gümnaasiumis eesti keeles õpetamise nõuete muutmine. Eelnõus sooviti sätestada kohustuslike õppeainete loend, mille eesti keeles õpetamist toetab riik, makstes aineõpetajatele lisatasu, tagades täienduskoolituse, nõustamise ja õppevahendid.

Komisjoni esindaja: Paul-Eerik Rummo

Menetlus: I lugemine 11.12.2012 ja 12.12.2012, Riigikogu otsus – tagasilükkamine

Menetlusse jääb 9 eelnõud

1. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seadus (1 SE)

Eelnõuga soovitakse hüvitada koolilõuna maksumuses üks euro esimesest kuni kaheteistkümnenda klassini, laiendades hüvitise ka gümnaasiumile.

Algataja: Eesti Keskerakonna fraktsioon

Komisjoni esindaja: Lauri Luik

Menetlus: menetlusse võetud 05.04.2011; Vabariigi Valitsuse arvamus 05.05.2011 – ei toeta eelnõu.

I lugemine 07.06.2011, komisjoni ettepanek: esimene lugemine lõpetada, muudatusettepanekute tähtaeg 21.06.2011 kell 16.00

2. Koolieelsete lasteasutuste seaduse muutmise seadus (2 SE)

Eelnõuga soovitakse hüvitada toidukulu katmine summas 1,5 eurot koolieelsetes lasteasutustes alusharidust omandavatele 5-7 aastastele lastele

Algataja: Eesti Keskerakonna fraktsioon

Komisjoni esindaja: Kaia Iva

Menetlus: menetlusse võetud 05.04.2011; Vabariigi Valitsuse arvamus 05.05.2011 – ei toeta eelnõu.

I lugemine 07. Ja 08.06.2011, komisjoni ettepanek: esimene lugemine lõpetada, muudatusettepanekute tähtaeg 21.06.2011 kell 16.00

3. Õppetoetuste ja õppelaenu seaduse muutmise seadus (13 SE)

Eelnõuga soovitakse taastada isikutele, kes õppisid enne 01.07.2009 ülikoolis või kõrgkoolis kuni 30. Juunini 2009. Aasta kehtinud õppelaenu hüvitamise tingimused ja kord (õppelaenu hüvitamise õigus kõigile avaliku sektori töötajatele ja õppelaenu osaline kustutamine lapsevanemale, kes oli lõpetanud õpingud ja kasvatas alla viie aastast last).

Algataja: Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon

Komisjoni esindaja: Urmas Klaas

Menetlus: menetlusse võetud 19.04.2011; Vabariigi Valitsuse arvamus 25.05.2011 – ei toeta eelnõu.

I lugemine 15.06.2011, komisjoni ettepanek: eelnõu tagasi lükata; eelnõu algataja ettepanekul arvati Riigikogu täiskogu päevakorrast välja (13.06.2011); I lugemine 20.09.2011, komisjoni ettepanek: esimene lugemine lõpetada, muudatusettepanekute tähtaeg 04.10.2011 kell 18.00

4. Noorsootöö seaduse ja sotsiaalmaksuseaduse muutmise seadus (38 SE)

Eelnõuga soovitakse sätestada õpilasmaleva mõiste ning selleks, et suurendada malevakohtade arvu, vabastada töandja 13-18 aastaste õpilasmalevas töötavatele noortele rahas makstava töötasu pealt tasutavast sotsiaalmaksust.

Algataja: Eesti Keskerakonna fraktsioon

Komisjoni esindaja: Lauri Luik

Menetlus: menetlusse võetud 09.05.2011, Vabariigi Valitsuse arvamus 15.06.2011 – ei toeta eelnõu.

I lugemine 27.09.2011, komisjoni ettepanek: esimene lugemine lõpetada, muudatusettepanekute tähtaeg 11.10.2011 kell 18.00

5. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 82 muutmise seadus (240 SE)

Eelnõu eesmärk on viia Vabariigi Valitsuse määrus „2012. Aasta riigieelarve seaduses kohaliku omavalitsuse üksustele määratud tasandus- ja toetusfondi jaotus ning jaotamise ulatus, tingimused ja kord“ kooskõlla põhikooli- ja gümnaasiumiseadusega. Muudatus on eelkõige vajalik selleks, et võimaldada Eesti valdadele ja linnadele seadustega pandud teenuste osutamist, millest üks on kooliõpilastele vähemalt eripedagoogi, psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi tagamine.

Algataja: Eesti Keskerakonna fraktsioon

Komisjoni esindaja: Liisa-Ly Pakosta

Menetlus: menetlusse võetud 31.05.2012; Vabariigi Valitsuse arvamus 05.07.2012 – ei toeta eelnõu; I lugemine 18.10.2012, komisjoni ettepanek: esimene lugemine lõpetada, muudatusettepanekute tähtaeg 03.12.2012 kell 18.00

6. Kutseõppeasutuse seadus (331 SE)

Eelnõu näol on tegemist uue seadusega, mis asendab 25. juulil 1998 jõustunud kutseõppeasutuse seaduse. Olulisimad muudatused, mis on eelnõus tehtud võrreldes kehtiva kutseõppeasutuse seadusega, on järgmised: 1) uute kutseõppe liikide määratlemine vastavalt Eesti kvalifikatsiooniraamistikule; 2) väljundipõhisuse printsiibi läbiv rakendamine hindamise, kutseõppe liikide, õppekavade, õppekasvatusala töötajate kvalifikatsiooninõuete kehtestamisel; 3) õppe

läbiviimise õiguse juurutamine; 4) kutseõppeasutuse juhtimise kollegiaalsemaks muutmine; 5) õpetajate kvalifikatsiooninõuete kehtestamine kutsestandardite põhjal; 6) uue õppemahu arvestamise ühiku (Eesti kutsehariduse arvestuspunkt EKAP) määratlemine ja kasutuselevõtmine; 7) täiendused kooli rahastamis põhimõtetes, mille järgi kaetakse kooli kulud vastavalt koolile pandud kohustustele ja ülesannetele tagades kutseõppe kvaliteedi.

Algataja: Vabariigi Valitsus
Komisjoni esindaja: Lauri Luik
Menetlus: menetlusse võetud: 30.11.2012

7. Õppetootuste ja õppelaenu seaduse § 22 muutmise seadus (334 SE)

Eelnõuga soovitakse laiendada 80–100-protsendiliselt püsivalt töövõime kaotanud isikutele kehtivat õppelaenu kustutamist isikutele, kes puudega lapse hooldamise tõttu ei tööta ning kellele valla- või linnavalitsus maksab toetust puudega lapse hooldamise eest.

Algataja: Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon
Komisjoni esindaja: Priit Sibul
Menetlus: menetlusse võetud: 04.12.2012

8. Meediateenuste seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seadus (336 SE)

Seaduse muutmise peaeesmärgiks on luua meedia sõltumatu regulaatorasutuse õiguslik regulatsioon ja halduslik korraldus, mis oleks vastavuses Euroopa Liidu ja Euroopa Nõukogu põhimõtetega meediateenuste valdkonnas ning arvestaks Eesti meediateenuste turu viimaste aastate arengutega. Täiendatakse ka meediateenuste seaduse täitmise järelevalvega seonduvaid sätteid.

Algataja: Vabariigi Valitsus
Komisjoni esindaja: Priit Sibul
Menetlus: menetlusse võetud: 11.12.2012

9. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus (340 SE)

Eelnõu eesmärk on viia ellu Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt välja töötatud ja valitsuskabineti poolt 21. juunil 2012. a heakskiidetud hariduskorralduse kaasajastamise põhimõtted.

Algataja: Vabariigi Valitsus
Komisjoni esindaja: Urmas Klaas
Menetlus: menetlusse võetud: 13.12.2012

10. Riigikogu otsus „Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele“ (342 OE)

Keskerakonna fraktsioon teeb ettepaneku alustada 1960. aasta UNESCO hariduse diskriminatsiooni vastase konventsiooniga ühinemise protsessi, et tagada diskrimineerimisest vaba Eesti hariduspoliitika.

Algataja: Eesti Keskerakonna fraktsioon
Menetlus: menetlusse võetud 20.12.2012

11. Erakooliseaduse muutmise seadus (343 SE)

Kavandatava erakooliseaduse muutmise seaduse eesmärgiks on välistada võimalus, et kohalik omavalitsus hoidub eraõigusliku juriidilise isiku asutamise kaudu kõrvale õppekeele nõuetest, mis on sätestatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses.

Algataja: Kultuurikomisjon
Menetlus: 20.12.2012

II ARUTELUD

1. Üldhariduse küsimused

1.1. Õiguskantsleri ettepanek erakooliseaduse muutmiseks (10.09.2012)

Analüüsid es erakooliseadust leidis õiguskantsler, et avalikule võimule kuuluvas eragümnaasiumis eestikeelse õpetuse asemel muus keeles hariduse andmine pole põhiseaduspärane, kui eelnevalt ei ole kontrollitud, kas võõrkeelse hariduse andmisel on tagatud igatühe õigus saada eestikeelset õpetust. Teder tutvustas oma ettepaneku põhiseaduslikke lähtekohti ning järeldust, mille kohaselt ühtse hariduskorralduse tingimustes ei vabane kohalik omavalitsus (avalik võim) eraõigusliku sihtasutuse loomisel põhiseadusliku õiguse – õigus haridusele – tagamisest. Avaliku võimu poolt loodud haridusasutustes on õppekeeles erisuste tegemise õigus vaid Vabariigi Valitsusel. Õiguskantsler ei vaidlusta oma ettepanekuga kohaliku omavalitsuse autonoomiast tulenevat vabadust asutada eraõiguslikke isikuid, vaid juhib tähelepanu, et kui eraõiguslik isik täidab avaliku võimu ülesandeid, nagu selleks on põhiseadusliku õiguse tagamine, siis kohalduvad talle avaliku võimu asutusele kehtestatud reeglid.

Haridus- ja teadusminister nõustus õiguskantsleri ettepanekuga ning pidas vajalikuks seaduste sätteid analüüsida ning muuta.

1.2. Ülevaade hariduskorralduse kaasajastamise põhimõtetest (10.09.2012)

Haridus- ja teadusminister Jaak Aaviksoo andis ülevaate hariduskorralduse kaasajastamise põhimõtetest, mis on kinnitatud valitsuskabineti nõupidamisel 21. juulil 2012. Aaviksoo tõi esile muudatuste kolm olulisemat eesmärki - õpetaja positsiooni tugevdamine, koolijuhi rolli ja vastutuse täpsustamine ning koolivõrgu korrastamine. Komisjoni liikmete küsimused puudutasid muudatustega seotud eelnõu menetluskava, õpetajate ametikohaga seotud ümberkorraldusi ning rahastamise muudatusi.

1.3. Hariduslike erivajadustega laste õpetamisest (9.10.2012)

Haridus- ja teadusministeeriumi nägemuses võib hariduslike erivajadusega õpilasi liigitada kahte rühma – õpilased, kelle õpet viiakse läbi tavakoolis, kuid kes vajavad nõutud õpitulemuste saavutamiseks täiendavat abi ja tugiteenuseid (näit õpiraskused, düsgraafia, düsleksia jne) ning õpilased, kes tulenevalt nende puudest või muust häirest vajavad väga spetsiifilisi ja ressursimahukaid tugiteenuseid, mistõttu nende õpe viiakse läbi vastavate eritingimustega koolis.

Tänase süsteemi puudusteks on piisava toe puudumine tavakoolis ja erikoolide võrgu puudused, mida mõlemat tuleb edasiste ümberkorralduste kavandamisel silmas pidada, et HEV õpilaste õppe korraldamine on riigil ja kohalikul omavalitsusel jagatud vastutus. Riigi vastutus ja roll suureneb raskemate ja ressursimahukamate HEV õpilaste õppekorralduse osas. Kohaliku omavalitsuse vastutusalasasse jääb endiselt koolis toimivate tugiteenuste rahastamine (eripedagoogiline ja logopeediline abi, sotsiaalpedagoogiline abi jne), kusjuures riik toetab nõustamisalast tegevust, koolide võimekust HEV õpilastega toime tulla ning eraldab täiendavaid riigieelarvelisi vahendeid HEV õpilaste õppekorralduseks munitsipaal- ja erakoolides. Küttis kirjeldas riigikoolide pidamise põhimõtteid ja riigikoolide võrgu ümberkorraldamise plaane.

Tutvuti Vanalinna Hariduskolleegiumi (VHK) struktuuri ja tegevusega hariduslike erivajadustega laste õpetamisel. VHK-s kui munitsipaal-koolis on ühendatud üldharidus- ja huvikool ning kodanikualgatuse korras asutatud HEV lastega tegelevad üksused. VHK on ulatuslikult välja arendanud tugisüsteemid (tervise teenistus jt) ning HEV õpilaste vajadusi arvestava õpetajakoolituse.

Komisjoni liikmed avaldasid arvamust, et koolivõrgu ümberkorraldamise põhimõtete, HEV õpilaste tavakoolis ja erikoolis õpetamise rahastamise küsimuste ning tugispetsialistide mõiste sisustamise teemat tuleks täiendavalt arutada.

1.4. Rahvusvahelise Bakalaureuseõppe Organisatsiooni õppekava tulevikuvõimalused Eestis (11.10.2012)

Istungil saadi ülevaade Rahvusvahelise Bakalaureuseõppe Organisatsiooni (IBO) ajaloost ja õppekava väärtusalustest, IBO õppekava õpetamise senisest praktikast Eestis ning kavandatavatest

arengutest. Eestis õpetatakse IBO I taseme õppekava (Primary Years Programme) alusel ühes ning III taseme õppekava (Diploma Programme) õppekava alusel neljas koolis. Kolm kooli on II taseme õppekava (Middle Years Programme) kandidaatkoolid. Haridus- ja teadusministeeriumi ning välisministeeriumi esindajad andsid ülevaate, kuidas seda õpet on seni rahastatud riigieelarvelistest vahenditest ning milline on eelarveperspektiiv.

2. Kõrghariduse küsimused

2.1. Riigikontrolli kõrgkoolide tulemuslepingute täitmise aruanne (24.09.2012)

Riigikontroll soovib oma auditis pöörata suuremat tähelepanu tulemuslepingute näitajate valikule ja sisustamisele; töötada välja põhimõtted, kuidas selgitada välja riigi vajadused õppekohtade järele ja millest lähtuvalt riik tellib kõrgkoolidelt õppekohtade avamist; pöörata tegevustoetuse eraldamisel tähelepanu kõrgkoolide omavahelisele koostööle ning algatada ülikooliseaduse muudatus avalik-õiguslike ülikoolide finantskohustuste võtmise reeglite täpsustamiseks.

Haridus- ja Teadusministeerium on varasemaid puudujääke tunnistanud, mistõttu töötati välja kõrghariduse riikliku rahastamise muudatused. Ülikooliseaduses sätestatud riikliku rahastamise eraldamise näitajaid täpsustav määrus on ettevalmistamisel.

Arutelu käigus küsiti täpsustavalt, mil viisil oleks võimalik riigil mõjutada või anda ülikoolidele soovitus õppekohtade avamiseks. 1. jaanuaril 2013 jõustuvate ülikooliseaduse muudatuste kohaselt on tegemist tulemuslepingu sõlmimisel peetavate läbirääkimiste objektiga. Uuriti ka, millest lähtub Riigikontrolli soovitus kehtestada ülikoolidele finantskohustuste võtmisel täpsemad reeglid. Vastuse kohaselt on tegemist laiemal – kõiki avalik-õiguslike juriidilisi isikuid puudutava temaatikaga, millele tuleb läheneda üldisemalt.

2.2. Õppelaenu süsteemi muutmise võimalused (19.11.2012)

Haridus- ja Teadusministeerium käsitleb õppelaenu õppetoetuste süsteemi ühe osana ning mõõnis, et teemaga tegeletakse olukorras, kus kõrgharidusreformi rakendumise mõjud õppelaenu võtmisele ei ole hästi prognoositavad. Õppelaenu võtvate üliõpilaste osakaal on madal ning trend kahanev. Kui 2004. a oli õppelaenu võtjate osakaal 39 protsenti üliõpilaste arvust, siis 2011. aastaks on see langenud umbes 13 protsendile. Murrangupunktiks võib lugeda 2009. aastat, mil muudeti õppelaenu tagasimaksmisele rakendatud soodustusi. Täheledata võib ka, et laenu võetakse pigem vastavalt vajadusele (näiteks õppemaksu tasumiseks), mitte tingimata maksimummääras. Maksimummääras võtavad laenu 80 protsenti laenuvõtjatest. Laenu on aastas kuni 1917 eurot, intress 5 protsenti ja laenu tagasimakseperiood pärast lõpetamist kahekordne õppimise nominaalaeg. Õppelaenu peavad tagama kaks käendajat, lubatud on ka kinnisvaratagatis. Õppelaenu kogumaht on 195 miljonit.

Haridus- ja Teadusministeerium on koos Rahandusministeeriumiga kohtunud pankade ja tudengitega, et saada nende ettepanekuid, seisukohti ja soovitusi õppelaenu süsteemi muutmiseks. Hetkel analüüsitakse, millised oleksid mõjud, kui õppelaenu andmisel suurendada pankade konkurentsi ja kohustust tegeleda nn halbade laenudega. Samuti vajaksid lahendamist küsimused, kuidas lahendada käendamise kohustus neil, kel ei ole võimalust käendajaid saada ja kes on pärit majanduslikult nõrgemal järjel olevast perest.

Arutelu käigus tõdeti, et õppelaenu osas on vaja jõuda selgete lahendusteni ning need siis seadusandlikult kehtestada, et kogu õppetoetuste süsteem saaks toimida tervikuna.

2.3. Kõrghariduse rahastamiseks sõlmitavad haldus- ja tulemuslepingud (13.12.2012)

Kõrghariduse rahastamiseks sõlmitakse ülikoolidega kolmeaastased halduslepingud ning nendetäitmiseks igaaastased tulemuslepingud. Halduslepingute olulisimaks osaks on ülikoolide vastutusvaldkondade määramine, tulemuslepingutes lepib kokku riigi ootused tulemuslikkusele nii kvaliteedis kui kvantiteedis ning õppe läbiviimise erandid (näiteks osakoormusega õppekavad, võõrkeelsed õppekavad jmt). Haridus- ja teadusministeerium peab läbirääkimisi ülikoolidega nende lepingute sõlmimiseks. Lepingute eelnõud peab heaks kiitma Vabariigi Valitsus.

3. Õpetajahariduse arutelud

3.1. Õpetajaharidus Tartu Ülikoolis (25.09.2012)

Tartu Ülikooli peab oluliseks õpetajaameti igakülgset tähtsustamist ühiskonnas. Õpetajahariduse edendamine on Tartu Ülikooli üks prioriteete ning sel eesmärgil püütakse leida täiendavaid vahendeid õpetajaks õppivate tudengite toetamiseks. Tartu Ülikooli kolm suuremat otsustust õpetajahariduse vallas on õpetajahariduse korralduse ja vastutuse koondamine haridusteaduste instituuti, õpetajahariduse õppejõudude koosseisu tugevdamine ning õpetaja kutseõpingute mooduli valmimine oktoobris. Harro sõnastas sotsiaal- ja haridusteaduskonna kaks suuremat eesmärki, milleks on Tartu Ülikooli õpetajahariduse järjest tugevdamine ja selle käigus õpetajale isikliku arenemise võimaldamine.

Tartu Ülikooli õpetajahariduse arengukavas 2012 – 2015 on kokku lepitud, et 21. sajandi kompetentne õpetaja on õpetaja-uuriija, kes oskab analüüsida ja väärtustada õpilaste ja iseenda arengut, on elukestev õppija (kellele ülikool pakub enam standarditest lähtuvat täienduskoolitust) ning koostöine teiste valdkonna inimestega (moodustatakse didaktikakeskused ülikooli ja kooli inimestest).

21. sajandi õpetajahariduse võtmekohtadeks on praktika ja teooria sidusus, erinevate kompetentsidega õppejõudude, teadlaste ja praktikute kaasamine, õpetajahariduse tuginemine rahvusvahelisel tippasemel teadus- ja arendustööle ning õpetajahariduse väljund ühiskonna arengusse (õpetajad ja teadlased on olulised eesti haridusmõtte kujundajad).

Aruteludes peatuti pikemalt õpetajatehariduse tudengite praktikakorraldusel, õpetajate kaasamisel õppekava- ja õppevaraarendusse, õpetajate täiendkoolituse küsimustel ja ülikoolidevahelisel koostööl õpetajahariduse edendamisel.

3.2. Praktika tõhustamise stsenaariumid (8.11.2012)

Praktikakorralduse arendamine on tänasel hetkel õpetajahariduse edendamise keskmes. Praeguse praktikakorralduse peamised probleemid on praktika vähene maht õppekavades, teooria ja praktika vähene sidusus ülikooliõppes, praktikante vastuvõtivate koolide vastutuse ebaselge määr, aga ka aja- ja raharessursi vähesus. Hetkel on käsil mitmed tegevused praktika tõhustamiseks (uudenduslike praktikamudelite piloteerimine, praktikaasutuste stsenaariumide koostamine jne).

ESF Eduko programmi raames on kirjeldatud hea pedagoogilise praktika tunnused ning tunnuste avaldumise näitajad. Lisaks on kaardistatud ning kirjeldatud neli erinevat stsenaariumi, kuidas praktikat korraldada. Praegu toimib praktikakoolide kogumi mudel, järgneva kahe aasta jooksul katsetatakse Tartu Ülikoolis innovatsioonikoolide võrgustiku mudelit. Lisaks on kirjeldatud õpetaja-õppejõudude võrgustiku mudelit ning koolide valdkondlikel meeskondadel põhinevat mudelit. Edasise tegevuse tulemusena püütakse jõuda kõige tõhusama stsenaariumi koostamiseni, mis võib koondada ka erinevate kirjeldatud stsenaariumide tunnuseid. Istungil osalejad täpsustasid, et praktika tõhustamise tööühma liikmed ei kasuta praktikakohast kõneledes mõistet „harjutuskoolid“, kuivõrd see nimetus seondub liialt nn Soome mudeliga. Pigem eelistatakse mõistet „praktikaasutus“, sest tööühma ootuseks on, et Eestis kujuneb koolist, kus praktikat läbi viiakse, omamoodi uuenduste algataja – uute ideede, uue õppevara ja täienduskoolituste algataja.

Arutelu käigus keskenduti ressursiküsimustele (nii raha-, inim- kui ajaressursi) ning küsimusele, kuidas praktikat selliselt hajutada, et üliõpilane saaks praktiseerida kõiki teoreetiliselt omandatud kutsealaseid teadmisi (ka erinevates õppeasutustes) ning kas oleks võimalik tagada praktika koos pideva nõustamisega, et üliõpilane saaks praktika jooksul tõusetunud probleemidele kogenud õpetajate nõuandeid lahenduste leidmiseks.

3.3. Õpetajaharidus Tallinna Ülikoolis (18.10.2012)

Tallinna Ülikooli esindajate sõnul tuleb õpetajahariduses vaadelda kolme võrdväärselt olulist osa – õpetaja esmaõpet, õpetaja kutseaastat, mille jooksul toimub kohanemine õpetajakutsega ning tegevõpetaja eneseanalüüsi ja pidevat arengut võimaldavat täiendõpet. Õpetajahariduse üheks oluliseks probleemiks on, et pärast kolmeaastast bakalaureuseõpet valib liiga väike hulk aineõpetust õppinud tudengitest õpetajakoolituse magistriõppe. Üliõpilane, kes siiski otsustab magistriõppe kasuks, peab sisuliselt kahe aasta jooksul kujunema õpetajaks. Nende kitsaskohtade tasandamiseks on

Tallinna Ülikooli õpetajahariduse arendustegevuses välja töötatud mitmeid meetmeid: 24 ainepunktise mahuga õpetajakoolituse pakkumine bakalaureusetaseme tudengitele, et suurendada nende tudengite hulka, kes teadlikult valiksid magistriõppe tasemel õpetajahariduse; õpetajakutse populariseerimine tudengite ja gümnasistide hulgas (näiteks õppeaine "Õpingud ja karjäärivõimalused haridusvaldkonnas"); tehnoloogia rakendamist toetava õppeaine arendamine; praktika osakaalu suurendamine. Arendamisel on reaalinete õpetaja õppekava mudel (RÕÕM) ning pedagoogilise praktika mudel praktikakoolides. Haridusinnovatsiooni keskusesse koondatakse didaktikaõpingud ning toimub ülikooli õppejõudude koostöö ülikooliväliste partneritega (kohalik omavalitsus, koolid, koolijuhid jne) uute arendusprojektide, õppemetoodika ja õppevara väljatöötamisel.

Arutelu käigus küsiti õpetajahariduse lõpetajate kutsekindluse kohta. Tallinna Ülikool on kutseasta raames analüüsinud, kui palju lõpetajatest õpetajatena tööle asub (ca 70 - 80%) ning kui palju neist on 3-5 aasta pärast endiselt õpetajana ametis (ca 70%). Küsiti ülikooli õppejõudude kaadri jätkusuutlikkuse kohta. Tallinna Ülikooli õppejõudude koosseis on tugev, tööle on võetud välisprofessoreid ning järelkasvu tuleb doktoriõppest. Huvituti veebiõppe meetodite õpetamisest. Õpetajahariduses on eraldi õppeaine õpikeskkonnast ja selle kujundamisest. IT valdkonnas on Tallinna Ülikoolil kindel roll õpitarkvara ja -keskkonna loojatena. Arutati õpetajakutse võimalike arengute ning kutsestandardi ja-eksami arendamise hetkeolukorra üle.

Arutelu kokkuvõttes toodi välja mitmed teemad, mis vajavad edasist analüüsi ja lahendusi. Praktika roll õpetajahariduses peab suurenema, kuid selleks on vaja välja arendada praktikakoolide võrgustik koos koolide ja praktikajuhendajate lisarahastamisega. Õpetajaharidus ja selle rahastamine peaks olema riigi üks prioriteete, vastasel juhul on keeruline jõuda heade tulemusteni teistes prioriteetsetes valdkondades (näiteks loodus- ja täppisteadustes, tehnikas ja tootmises jne). Õpetajahariduse tudengite toetamine erialastipendiumidega võiks tõsta selle eriala populaarsust. Tegevõpetajatele täiendkoolituse pakkumine peab olema mõtestatud ning riigil peaks olema selles suunav roll.

3.4. Õpetajahariduse suunad Haridus- ja Teadusministeeriumis (5.11.2012)

Õpetajaharidust annavad Eestis kaks omavahel sisulist koostööd tegevat ülikooli – Tallinna Ülikool ja Tartu Ülikool. Õpetajahariduse strateegilist poolt suunab Haridus- ja Teadusministeerium läbi Eesti õpetajahariduse strateegia ja õpetajate koolituse raamõuete. Aaviksoo sõnul näitavad uuringud, et Eesti õpetajate ettevalmistus tänapäevasesest pedagoogikast on väga heal tasemel, kuid olemasolevaid teadmisi ei rakendata praktikas. Ministri sõnul on üheks olulisemaks küsimuseks mõista, mis takistab heal tasemel õpetajahariduse teadmiste rakendamist igapäevatoos, miks puudub õpetajatel motivatsioon oma potentsiaali avada. Siinkohal on väga oluline analüüsida koolijuhli rolli.

Seoses kehtiva õpetajahariduse strateegia lõpptähtaja saabumisega 2013. aastal, on ministeeriumi asunud ette valmistama elukestva õppe strateegia koostamist, mille ühe osana tuleb läbi töötada ka õpetajahariduse põhimõttelised alused. Arutamist vajab õpetaja kutse küsimus laiemalt – kas jääda õpetajale kehtestatud formaalhariduslike nõuete juurde või kaaluda pedagoogilise ettevalmistuseta kõrgharidusega inimeste kaasamist õpetajaametisse. Viimasel juhul tuleb lisaks pedagoogilise hariduse olemasolule hinnata ja tunnustada kutsekeskse praktilise kompetentsi olemasolu. Teine oluline küsimus on leida õpetajahariduses tasakaalupunkt erialase akadeemilise pädevuse ning õpilase õpetamisele keskendunud kompetentsi andmise vahel.

SA Innove rakendab ESFi üldhariduse programme õpetajate ja koolijuhtide toetamiseks, mille raames koostatakse juhend- ja õppematerjale, viiakse läbi teabepäevi, arendatakse tunnustussüsteeme, toetatakse kutse- ja erialaseid võrgustikke ning antakse sisendit täiendkoolituse pakkumiseks.

Komisjoni liikmed toetasid kavatsust töötada välja hariduspoliitilised põhialused selliselt, et vastuvõetavad strateegiad oleksid selgete seisukohtadega, rakendatavad dokumendid. Arutati, millised võiksid olla õpetajakutse omandamise alternatiivid tasemeõppe kõrval ning kas õpetajakoolitus arvestab struktuurseid muudatusi (koolivõrku). Ministri sõnul võiks kaaluda elukestva õppe raames õpetajakutse omandamise võimaluse väljatöötamist kutsesüsteemis. Lisaks ei arvesta tänane õpetajakoolitus olemasolevat koolivõrku ja tegelikke õppetegevuse koormusi. Paindlikkuse suurendamiseks võiks kaaluda õpetajakoolituse ümberkujundamist õpilase õpetamise keskseks, millele on täiendkoolituse korras võimalik erinevaid pädevusi juurde omandada. Küsimusele, millisena tuleks vaadelda õpetaja suutlikkust e-õppe rakendamisel leidis minister, et e-õppe osas võiks õpetaja

pädevus seisneda eelkõige õpilase suunamises, kuidas internetikeskkonnas olevat infot kasutada, olulist ebaolulisest eristada, süstematiseerida jne.

Komisjoni liikmed pidasid oluliseks õpetajahariduse kajastamist kõrghariduse rahastamisel kõrgkoolidega sõlmitavates tulemuslepingutes ning õpetajahariduse tudengite toetamist erialastipendiumidega.

3.5. Hariduslike erivajadustega laste õpetamise teema õpetajahariduses (12.11.2012)

Regulatiivne raamistik hariduslike erivajadustega õpilaste õpetamiseks on piisav – teema sisaldub nii kõrgharidusstandardis, kutsestandardis kui ka ülikoolide õppekavades. Viimasel puhul tuleb küll silmas pidada, et Tallinna Ülikoolis on erivajadustega õppija õpetamise aine valikainena klassiõpetajate õppekavas ning Tartu Ülikool on erivajadustega seotud õpe hetkel lõimitud pedagoogilise suhtlemise kursusesse, kuid mõlemal juhul tegeletakse õpetajakoolituse õppekavade arendusega selles suunas, et pakkuda eripedagoogikaalast õpet nii õpetajate tasemeõppe õppekavades kui täienduskoolituses. Pigem tuleks keskenduda mitte niivõrd koolituse mahu küsimustele, vaid soodustada ja arendada õpetaja valmisolekut õpetada oma ainet erineval viisil õpilaste erinevatest vajadustest lähtuvalt ning koolitada end täiendavalt vastavalt vajadustele, mis praktikas tõusetuvad. Esmakoostaja juures on oluline õppejõudude roll kaasava hariduse idee kandmisel ning läbi erinevate praktikakohtade tulevastele õpetajatele võimaluse andmine erineval viisil õpetamist praktiseerida. Ministeerium peab hariduslike erivajadustega õpilaste õpetamist oluliseks teemaks ning soovib erinevate tegevustega õpetajaid toetada, näiteks juhendmaterjalide väljatöötamisega, nõustamisteenuse kättesaadavuse analüüsimisega ning õppekava arendustegevustega. Erivajadustega õpilaste õpetamisel peavad võrdselt tähelepanu saama nii õppetöös tavapärasest nõrgemad kui tugevamad õpilased. Eesti Hariduse Infosüsteemis on 17 protsenti õpilastest lisavajadusega (neist 3.5 protsenti vajavad spetsiifilist õppekeskkonda).

Praktikas tõusetuvad küsimused konkreetse juhtumi põhjal – näiteks kuidas koostada õpiraskustega lapsele individuaalset õppekava, kuidas korraldada koostööd lapsevanemaga, et leida õpiraskustega õpilasele sobiv õppeviis (näiteks vajadus saada arstlik soovitus vmt), kuidas õpetada tavaklassis õpilast, kelle õppekava teemad ei lähe kokku ülejäänud klassi õppesisuga jne. Õpetajad vajavad, et neile tutvustataks erinevaid praktikaid, erinevaid kogemusi. Esmakoolituse aineõpetaja ettevalmistus ei taga valmisolekut erivajadustega õpilaste õpetamiseks. Samas ei saa kindlalt väita, et vaid eripedagoogilise õppe suurendamise läbi aineõpetajate õppekavas see valmisolek paraneks, sest erinevus teoreetilise õpetuse ja tegeliku elu vahel on väga suur. Aineõpetaja puhul võiks pigem kaaluda mitte vähendada aineõpetuse mahtu üldpedagoogiliste ainete mahu suurendamiseks, vaid õpetada aineõpetajat tema aine keskselt, kuidas seda ainet erineval viisil praktikas õpetada. Täiendkoolituse puhul on sageli tegemist on väga mahukate ja kallite koolitustega, mis pole õpetajatele erinevatel põhjustel alati kättesaadavad ning täiendkoolituse pakkumine ei tugine analüüsil, milline on koolide ja õpetajate tegelik vajadus. Viimase osas soovib kaasa aidata Õpetajate Liit kaasa ning anda sisendit vajaduspõhisesse täiendkoolituse tellimusse.

Komisjoni liikmed küsisid, kuidas on korraldatud eripedagoogide koolitamine erivajadustega õpilaste koolide jaoks. Vastati, et nende koolide õpetajaskonnas on eripedagooge ebapiisavalt, kuid samas tuleb kaaluda, kas suurel hulgal ülderipedagoogide koolitamine on otstarbekas. Võimalik, et õpetajale on sobivam, kui erivajadustega õpilase õpetamist koolitatakse täiendavate moodulitega vastavalt praktikast tõusetunud vajadusele. Küsiti, kuivõrd arvestatakse andekate laste õpivajadustega. Vastati, et andekatele lastele on mõned ainepõhised huvikoolid (matemaatika-füüsika, loodusteadused), kuid andekale õpilasele näiteks individuaalse õppekava koostamine on väga keerukas. Erinevate laste õpetamise juures on ilmselt olulisimaks küsimuseks, kuidas Leida tasakaalupunkt, et õpetaja jõuaks tegeleda nii õpiraskusega kui andeka lapse arendamisega. Küsiti, kas kehtiv või kavandatav uus rahastamismudel võimaldab toetada erivajadustega laste õpetamist. Vastati, et on erinevad rahastamismehhanismid nii näiteks 4 õpilasega väikeklassidele kui individuaalsele üks-ühele õppele. Samas, kui põhikooli- ja gümnaasiumiseadusega üks-ühele õppe rahastamine sisse toodi, kavandati ca 20 õpilase taolist rahastamist, praegu on Eestis selliseid 67. Tegemist on väga kalli õppega. Uues kavandatavas rahastamismudelis tuleb erivajadustega laste õpetamise toetamise küsimused läbi arutada, sealhulgas abiõpetaja küsimus. Erivajadustega õpilase õpetamisel abistava inimese määramise (õpetaja, abiõpetaja, tugispetsialist vmt) ja rahastamise teemat tuleb käsitleda tervikuna.

Kokkuvõttena toodi esile, et täienduskoolituse roll erivajadustega õpilaste õpetamise koolitamisel on väga oluline, kuid see peab põhinema praktilisel vajadusel ning olema paindlik. Õpetajakoolitus tervikuna peab tasakaalustama erinevad ootused õpetajale eesmärgiga toetada õpetaja ja õpilase individuaalset arengut.

4. Noored ja noorsootöö - ülevaade PRAXISE aastaraamatust „Noored ja noorsootöö“ (16.10.2012)

Noortega seotud sotsiaalteaduslikke teadmisi on seni vähe suudetud sidustada noorsootöö ja noorsoopoliitika kavandamisega. Praxise aastaraamatu näol on tegu ühe järjekordse püüdega koguda tegelikkust peegeldavaid andmeid ning analüüsida neid noorsoopoliitika kontekstis. Noortevaldkond on omalaadi transiitvaldkond, kus lahendused ei peitu pelgalt näiteks haridus- või tööturumeetmetes. Lahendusi tuleb otsida valdkondadevaheliselt, keskendudes noortepõhiste lahenduste leidmisele. Aastaraamatut tutvustati kahes osas, esmalt ülevaade olulisematest faktidest noorte elus 2010 – 2011 aastal ning seejärel noorsootöötegevustes osalemise muustritest. Eesti noorte osalus noorsootöötegevustes on väga kõrge. Samas, kõige populaarsem noorsootöötegevus on huvitegevus, kuigi noorsootöö üheks ülesandeks on arendada ka näiteks noorte enda algatusi ja ettevõtlikkust. Kui kõige rohkem osalevad noored spordiringides ning kõige väiksem osalus on loodus- ja tehnikaringides või õpilasfirmades, siis see ei toeta riiklikult olulist teadmispõhise majanduse suunda. Omaette küsimus on siinkohal, et justnimelt nende tegevuste pakkumine on samuti erinevatel põhjustel väga väike (EHISe andmetel moodustavad tehnika- ja loodusringid 6% kogupakkumisest). Seepärast tuleks arutada, kas praegused noorsootöö raames pakutavad tegevused on ikka kooskõlas kaasaja noorsootöö põhimõtete ning riigi strateegiliste sihtidega.

Noorsootöö rahastamise aspekti osas näitavad küsitlused, et väga väike hulk noori loobub rahalistel põhjustel noorsootöötegevustes osalemisest, siis kinnitab see pigem asjaolu, et noorsootöö on senini riigi ja kohalike omavalitsuste poolt hästi toetatud. Samas tuleks arutada, kuidas tagada noorsootöötegevuste jätkusuutlikkus, kui seda näiteks ressursside nappuse tõttu avaliku teenusena ei pakuta.

Arutelu käigus uuriti, kas on märgata, et interneti mõjul on vähenenud noorte osalemine noorsootöötegevuses. Statistika seda siiski ei kinnita. EHISes on võimalik huvikoolide õpilaste arvu jälgida alates 2008. aastast ning pigem võib välja tuua, et aja jooksul on suurenenud nii teenuste pakkumise kui osalejate arv. Ka mobiilne noorsootöö tänaval ei näita, et noored oleksid rohkem internetikeskkonnas ja väljas ei käiks. Küsiti noorsootöötaja kutsestandardi rakendumise praktika kohta. Statistika näitab, et kutsega noorsootöötajate proportsioon on väga väike, enamik valdkonna töötajatest on mõne teise kõrgharidusega spetsialistid.

Arutelu kokkuvõtteks leiti, et noortega seotu on valdkondadevaheline teema, mida võiksid lisaks kultuurikomisjonile käsitleda ka teised Riigikogu komisjonid. Noorte osalemine noorsootöötegevustes on kõrge, kuid riiklikult tuleks keskenduda noorsootöövõimaluste kvaliteedi parandamisele.

5. 2013. aasta riigieelarve

5.1. 2013. a riigieelarve eelnõu Kultuuriministeeriumi haldusala (22.10.2012)

Kultuuriministeeriumi üheks prioriteediks 2013 aastal on riigieelarvest palka saavate kultuuritöötajate palgakasv. Keskmiselt 5 protsendiliseks palgakasvuks nähakse riigieelarve eelnõus ette lisavahendid summas 2,5 miljonit eurot. Olulise muudatusena on toetusprogrammides kavas seniste üheaastaste toetuslepingute asemel hakata kultuuripoliitiliselt oluliste muusika-, filmi- ja kirjandusfestivalidega sõlmima mitmeaastased toetuslepingud. 2013. aastal suurenevad Eesti Kultuurkapitali vahendid, mis suunatakse kultuuriprojektide rahastamiseks. Võrreldes 2012 aastaga suureneb sihtotstarbelise raha hulk 5.2 protsenti. Lisaks on järgmisel aastal 8.6 protsenti enam vahendeid harrastusprojektide rahastamiseks tänu hasartmängumaksu suuremale laekumisele. Üheks prioriteediks on Eesti Vabariigi 95. aastapäeva tähistamine, mis on märgiliseks sissejuhatuseks juubeliaastasse Eesti Vabariik 100.

Riigieelarvelised lisavahendid on kavandatud ka Eesti Olümpiakomiteele summas 0.9 miljonit eurot ja ETV2 arendamiseks summas 0.7 miljonit eurot. Eesti Rahva Muuseumi peahoone ehitamise

finantseerimine on tagatud riigi eelarvestrateegias 2013 – 2016, rahastamisallikaks on olulises mahus Kultuurkapitali eelarves kultuuriobjektide rajamiseks kavandatud vahendid ning Riigi Kinnisvara AS vahendid. Suuremad renoveerimistööd tehakse Eesti Ajaloomuuseumis, Eesti Kunstimuuseumis, Vanemuise teatris ja Tartu Pauluse kirikus.

Arutelu käigus küsiti investeringutega seotud kulude vähenemise põhjuseid. Tegemist on Euroopa Liidu fondidest rahastatud ühekordsete projektide kaasfinantseerimise lõppemisest tuleneva vähenemisega. Arutati erinevaid teatritega seotud teemasid (olemasolevate sihtasutuste rahastamine, uute sihtasutuste loomine, teatrite haldustoetused, investeringud Vanemuise teatrisse ja Nukuteatrisse, Ugala Teatri ja Kultuuriakadeemia koostöö). Küsiti, kas kultuurivaldkonna sihtasutused või Eesti Kultuurkapital kavandavad uue kõrghariduse rahastamise tingimustes ka uusi erialastipendiumeid. Kultuurkapitalil on hetkel mitmeid stipendiume ning sellist suunda tuleks kindlasti edendada. Kultuurkapitalil on selleks ka vajalik paindlikkus. Küsiti, kas Kultuuriministeerium on teinud ettepanekuid hasartmängumaksu nõukogu sporditoetuste eraldamise põhimõtete muutmiseks. Rahastamise ebaselgusele on juhtinud tähelepanu ka Riigikontroll.

5.2. 2013. aasta riigieelarve eelnõu Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala (23.10.2012)

Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisalas on 2013. aastal kesksel kohal on õpetajate palgatõus, mis põhineb nii-öelda kolmel sambal – riigieelarve mahu suurenemisel, koolivõrgu korrastamisest vabanevatel vahenditel ning koolide sisemiste ressursside korrastamisest tulenevatel vahenditel. Teisteks prioriteetideks on vajaduspõhiste õppetoetuste rahastamine, kutsereformi läbiviimine, mille käigus viiakse kutseõppe õppekavad vastavusse tööturu vajaduste ja pädevustega; üldhariduskoolide koolivõrgu korrastamine; õppenõustamise ja tugistruktuuride võrgustiku arendamine; IT-alase võimekuse arendamine; kõrgharidusreformi käivitamine ja selleks vajalikud lisavahendid ning täienduskoolituse valdkonna ümberkujundamine.

Arutelu käigus küsiti täiendavaid küsimusi õpetaja palgatõusu rahastamise kohta. Õpetajate palgavahendite kasvuks on kavandatud 11 protsenti, mille tagajärjel peaks õpetajate palga alammääraks kujunema 715 eurot kuus ning keskmiseks palgaks 860 eurot kuus. Otsitakse täiendavaid allikaid, et õpetajate palgatõus jätkuks ka järgmistel aastatel. Küsiti koolivõrgu ümberkorraldamisega seotud rahastamiskavatsuste kohta. Haridus- ja Teadusministeerium jätkab riigigümnaasiumide võrgu loomist ning jälgib, millised mõjud on sellel kohaliku omavalitsuse peetud gümnaasiumidele. Küsiti rahvusvaheliste õppekavade (IB õppekava) alusel õppe rahastamise korrastamist. Valitsuskabinet on teinud esialgse rahastamise kava aastani 2015. Kõrgharidusvaldkonnas küsiti tulemus- ja erialastipendiumite loomise kava kohta. Praegu on olemas erialastipendiumid õpetajakoolituses ning IT-valdkonnas. Täiendavaid erialastipendiumide loomiseks võiks kasutada teadus- ja arendustegevuse rahalisi vahendeid. Tulemusstipendiumide põhimõtted on alles kujundamisel. Küsimused puudutasid lisaks kõrgkoolide õppekavadesse ettevõtlusõppe sisseviimist. Seda kavandab Haridus- ja Teadusministeerium koos Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga. Ministeeriumide ja ettevõtjate koostööd arendatakse ka kutseharidusreformi ettevalmistamisel ja läbiviimisel.

6. Valitsusasutuste logo ühtlustamise küsimus (16.10.2012)

Riigisekretär Heiki Loot andis Riigikogu liikmeile ülevaate valitsusasutuste plaanist võtta kasutusele ühine logo ning sellele järgnenud otsustusprotsessist ja logokonkursi korraldamise tulemustest. Loodi sõnul on tänane pilt kirju ning riigi teenuste tarbija jaoks segadust tekitav, kuna valitsusasutused kasutavad praegu umbes 70 erinevat logo. Komisjonidele tutvustati konkursikomisjoni poolt parimaks tunnustatud ideekavandit „Prima Facie“, mille autoriks on Asko Künnap. Kõne all olid ka nimetatud tööle antud hinnangud; oma arvamuse olid esitanud Eesti Kujundusgraafikute Liit, Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Disainerite Liit, Eesti Suhtekorraldajate Liit, aga ka heraldikaasjatundjad ning Eesti Lipu Selts. Samuti tutvuti välisriikide sellekohase praktikaga ning kuulati ära juristide seisukoht. Kutsutute sõnul on Künnapi ideekavandi kasutuselevõtt esialgsel kujul keeruline, kuna eeldab muudatusi seadusandluses. Logo visuaalse identiteedi osas otsustati algselt, et logo peab sisaldama ka väikese riigivapi täpset kujutist, mis aga Künnapi esialgses ideekavandis puudus. See andis põhjuse laiemalt arutleda ka riigivapi kasutamise põhimõtete üle.

Kultuurikomisjoni esimees Urmas Klaas avaldas arvamust, et olukord, kus igal riigiasutusel on oma sümboolika, tekitab inimestes segadust ning ei ole piisavalt lugupidav riigi suhtes. Klaasi sõnul võiksid kasutusel olla paralleelselt nii valitsusasutuste ühtne avatust sümboliseeriv kaasaegne logo kui ka riigivapp ja kui see nõuab muudatust seadusandluses, siis tuleb seda teha.

Põhiseaduskomisjoni esimees Rait Maruste nõustus, et laialivalguvus erinevate ametkondade sümboolikas ei ole õige ning see vajab korrastamist ning ühtlustamist. Samas ta tõdes, et see, kuidas kõiki rahuldava tulemuseni jõuda, on edasiste läbirääkimiste ja kokkulepete küsimus. Maruste käis välja ka mõtte, et võib-olla tuleks Riigivapi seadust kaasajastada ning töötada välja uus riigi sümboolika seadus, sest parlament saab töötada konkreetse eelnõu ja selles esitatud regulatsiooni baasil. „Kehtiv regulatsioon on kitsapiiriline ja ei ava kõiki võimalusi, mis vastaksid kaasaegse riigi vajadustele ja arengutele. Samas tuleb järgida, et sümboolika austaks ajaloolist järjepidevust, tooks selgelt esile seotuse riigiga ning oleks üheselt mõistetav ning äratuntav. Asko Künnapi lähenemine loob hea eelduse edasi minna,“ lisas Maruste.

III ARVAMUSED

Riigikogu kultuurikomisjon andis Euroopa Liidu asjade komisjonile 2 arvamust (16.10.2012)

- 1. Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni teatise „Teadusinfo paremini kättesaadavaks: rohkem kasu avaliku sektori investeeringutest teadustegevusse“ kohta;**
- 2. Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni teatise „Euroopa teadusruumi partnerluse tugevdamine tipptaseme ja kasvu saavutamiseks“ kohta.**

Komisjoni teatis teadusinfo kättesaadavuse parandamiseks sisaldab tegevusi, mis laiendaks avatud juurdepääsuga teadusinfo publitseerimist. Avatud juurdepääsu (Open Access) idee lähtub avaliku hüve põhimõttest, st teadusinfo avaldamine on maksumaksjate poolt rahastatud avalik hüve ning selle tulemused peavad olema internetis kõigile tasuta ja ilma juurdepääsupiiranguteta kättesaadavad nii info lugemiseks, kasutamiseks, viitamiseks, allalaadimiseks kopeerimiseks kui ka levitamiseks. Eesti toetab teadusinfole avatud juurdepääsu avardamist. Tegemist on lähenemisega, mida on juba arvestatud Eesti enda uute teaduse rahastamise instrumentide – institutsionaalse ja personaalse uurimistoetuse eraldamise tingimustes ning mida kavandatakse laiendada Euroopa Liidu rahaliste vahendite taotlemise ja määramise üheks tingimuseks. Avatud juurdepääs teadusinfole on üheks keskseks lähenemiseks Eesti uues ettevalmistatavas teadus- ja arendustegevuse strateegias.

Arutelu käigus küsiti, kuidas on lahendatud seosed avatud juurdepääsu ning intellektuaalse omandi õiguse ja ärisaladuse vahel; kas avatud juurdepääsu nõue laieneb ka teadusuuringutele, mida on rahastatud nii avaliku kui erasektori vahenditest; kuidas on kaitstud uuringud, mida on võimalik kiiresti tootmises rakendada. Avaldati arvamust, et ka avalik juurdepääs töötlemata andmetele areneb tõenäoliselt teadlaste enda huvitavusest lähtudes. Adojaan selgitas, et teatise näol on tegemist soovitusliku, mitte otsekohalduva dokumendiga, mis puudutab avalik sektori rahastatud teadusinfot ja mille puhul soovitatakse üha enam laiendada avaliku juurdepääsu võimalusi. Lisaks on teadlased ise reeglina huvitatud teadusinfo jagamisest. Suurema tootmispotentsiaaliga uuringud tehakse reeglina erasektori rahastamisel, millele seega avatud juurdepääsu soovitus ei laiene.

EL liikmesriikide valitsusjuhid ja riigipead on pidanud oluliseks Euroopa teadusruumi valmistaamist aastaks 2014 ja seega „viienda vabaduse“ – teadlaste ja teadmiste vaba liikumise ellurakendamist. Selle eesmärgi saavutamiseks on Euroopa Komisjon välja töötanud Euroopa teadusruumi puudutava teatise. Eesti on teatise osas kujundanud viis prioriteet, mille peamised seisukohad on, et liikmesriikide teadussüsteeme tuleb tõhustada, sealhulgas suurendada investeeringuid ning rahastada konkurentsipõhiselt; suurendada piirideülest koostööd ja konkurentsi; kõrvaldada takistused teadlaste mobiilsuselt, koolituselt ja karjäärivõimalustelt, soodustada soolist tasakaalu teaduses ning parendada teadusinfo kättesaadavust.

Aruteludes mõndi, et taotluse vahel soodustada eelkõige tipptasemel teadlaste arengut ja osalemist teadus- ja arendustegevuse sektoris ning kasutada vähemesindatud sugupoole suurema osalemise saavutamiseks kvoote on sisuline vastuolu, mistõttu komisjoni liikmed toetasid Eesti

seisukohta, et vähemesindatud sugupoole osalemise saavutamiseks tuleks kasutada teisi meetmeid kui kvoodid.